

Kieliviesti

Suomi ja meänkieli Ruotsissa 2 • 2022

Yksi väitöskirja vuosittain

**Valtiopäiväpuolueiden vastaukset
kielipoliittisiin kysymyksiin**

Meänkieli

Kieliviesti

Suomi ja meänkieli Ruotsissa 2•2022

Ilmestyy kahdesti vuodessa.

Vuodesta 2022 alkaen lehti kahdesti maksuttomaksi digilehdeksi.

Päätoimittaja	Riina Heikkilä
Toimituskunta	Tarja Larsson Sari Pesonen Elina Kangas (meänkieli)
Ulkoasu	Anna Jemsö
Postiosoite	Kielineuvosto, Box 20057, 104 60 Stockholm
Katuosoite	Alsnögatan 7
Puhelin	0200-275 555 (klo 9–12)
Sähköposti	suomi@isof.se (myös tilaukset ja osoitteenmuutokset)
Verkkosivusto	www.isof.se

ISSN 0280-350X

Lehden aineisto on vapaasti käytettävissä, mutta lähde on mainittava.

Kirjoittajat vastaavat tekstiensä sisällöstä itse.

Kielineuvosto

Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitos

Paino: Stibo Complete

Kuvassa Isofin henkilöstöä vasemmalta oikealle: Riina Heikkilä, kielenhuoltaja, Tuuli Uljas, kielenedistäjä, Elina Majakari, kielikeskusten yksikköpäällikkö, Kirsi Kohtala-Ghane, kielenedistäjä ja Tarja Larsson, kielenhuoltaja.

Arvoisa lukija!

Vuosi on vaihtumassa. Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitoksessa (Isof) menneenä vuonna on tapahtunut paljon.

Eräs isoimmista asioista on suomen, meänkielen, jiddišin ja romanin kielikeskusten perustaminen. Suomen kielikeskuksen kielenedistäjät, Kirsi Kohtala-Ghane ja Tuuli Uljas, esittelevät keskuksen toimintaa Kieliviestissä ensi vuonna. Kielikeskusten yksikköpäällikkönä toimii Elina Majakari.

Myös muualla on vuoden aikana tapahtunut paljon. Kieliviestin pitkäaikainen kuvittaja Markku Huovila sai elämäntyöpalkinnon ansiokkaasta työstään kuvittajana ja pilapiirtäjänä. Huovila sai palkinnon yhdessä Ruotsinsuomalaisten arkiston aiemman johtajan Erkki Vuonokarin kanssa.

Kieliviesti ilmestyy myös ensi vuonna kahdesti. Toivomme lukijoilta toiveita artikkeleista ja toivotamme kaikille oikein hyvää vuotta 2023!

Riina Heikkilä

Yksi väitöskirja vuosittain: Ruotsinsuomalaisuus kiinnostaa eri alojen tutkijoita

Ruotsinsuomalaisuus kiinnostaa tutkijoita. Yhtenä osoituksena tästä on se, että viimeisen vuosikymmenen aikana ruotsinsuomalaisuudesta on valmistunut vähintään yksi väitöskirja vuosittain – niistä valtaosa tosin Suomessa.

Kun saatoimme alkuun Ruotsinsuomalaisen tutkimusverkoston tammikuussa 2022, minun ja emeritaprofessori Leena Hussin yhteisenä havaintona oli, että ruotsinsuomalaisuutta tutkitaan useilla eri tieteenaloilla sekä Ruotsissa että Suomessa. Meillä ei kuitenkaan ollut systemaattisesti rakennettua yleiskuvaa siitä, millä aloilla, missä ja miten

paljon ruotsinsuomalaisuutta on viimeisten vuosien aikana tutkittu. Silloin tällöin kuulemme tuoreista tutkimustuloksista medias- ta, mutta arkihavainnot ovat helposti hyvin rajoittuneita eivätkä kerro koko kuvaa.

Ruotsinsuomalaisten arkisto käynnisti ke- väällä 2021 kartoitusprojektin, jonka tarkoi- tuksena oli kartoittaa ruotsinsuomalaisuutta käsittelevää tutkimuskirjallisuutta. Projek- tissa lähestyttiin tutkijoita henkilökohtaises- ti ja pyydettiin tietoja heidän julkaisuistaan, minkä lisäksi tehtiin hakuja tietokannoista. Lopputuloksena oli aineisto, joka ulottuu vaikuttavasti vuodesta 1862 vuoteen 2021 ja kattaa yhteensä 554 julkaisua. Aineisto sisälsi

Kahden kielen, maan tai kulttuurin välille sijoittuva identiteetti.

Piirros: Markku Huovila

kuitenkin varsinaisten alkuperäistutkimusten lisäksi myös tietokirjoja, valtion selvityksiä, lehtijuttuja ja pedagogista materiaalia, joten se ei ollut varsinainen tutkimuskirjallisuuden kartoitus eikä siitä siten voi vetää johtopäätöksiä tutkimuksen tai esimerkiksi opinnäytetöiden kehityksestä. Aineiston varsinaisena tavoitteena olikin koota yhteen ruotsinsuomalaisuudesta julkaistua tietoa kaikkien käytettävissä olevaksi verkkoresursseiksi. Tällä hetkellä pohdimme yhdessä arkiston kanssa, miten saisimme aineiston kaikkien saataville mahdollisimman helpokäyttöisessä ja käyttökelpoisessa muodossa.

Saadaksemme lisätietoa toiminnan poh-

jaksi tein ruotsinsuomalaisuuteen kohdistuvasta tutkimuksesta kirjallisuuskartoituksen viimeisen vuosikymmenen ajalta. Menetelmänäni oli systemaattinen kirjallisuuskatsaus, ja se kattoi ne alkuperäistutkimukseksi luokiteltavat tutkimusjulkaisut, jotka mainitsevat ruotsinsuomalaisuuden eksplisiittisesti nimeltä vuosina 2011–2021 sekä Ruotsissa että Suomessa. Aineistonkeruu perustui tietokantahakuihin maiden kansallisista tutkimustietokannoista ruotsiksi, suomeksi ja englanniksi. Metodien yksityiskohtainen kuvaus on mukana englanninkielisessä vertaisarvioidussa artikkelissa, joka julkaistaan kansainvälisessä tieteellisessä lehdessä toivot-

tavasti lähiaikoina – artikkeli on parhaillaan vertaisarvioitavana.

Aineistooni karsiutui erilaisten manuaalisten käsittelyvaiheiden jälkeen yhteensä 178 nimikettä. Näistä hieman yli puolet eli 97 nimikettä (54 %) oli varsinaista tutkimuskirjallisuutta ja 81 nimikettä (46 %) akateemisia opinnäytetöitä eli kandidaatin-, maisterin- ja tohtorintutkielmia. Vaikka kyseessä ei ole akateeminen *Finnkampen*, todettakoon, että sekä tutkimuskirjallisuuden että opinnäytetöiden määrä jakautui varsin tasaisesti kummankin maan kesken. Osa tutkijoista liikkuu kahden maan välillä, ja naapurimaista tehdään yhteistyötä keskenään. Oletettavaa on, että monella Suomessa lopputyönsä ruotsinsuomalaisuudesta tehneellä on myös oma-kohtaista kosketusta täkäläisiin oloihin.

Kielten ja identiteettien tarkastelua

Puhe yhtenäisestä kansallisen vähemmistön kategoriasta tuli mahdolliseksi vasta vuonna 2000 Ruotsin ratifioitua Euroopan neuvoston puitesopimuksen ja hyväksytyä vähemmistölain säädännön 2010. Etnopoliittisena kategoriana ruotsinsuomalaisuutta leimaa suuri moninaisuus, eikä myöskään tutkimus täten muodosta yhtä suurta kertomusta yhdestä kiinteästä vähemmistöstä, mutta tutkimuksen löydettävyydestä käsite ”kansalliset vähemmistöt” on helpottanut.

Tutkimuskirjallisuudesta yli 40 prosent-

tia oli julkaistu ruotsiksi, noin kolmasosa suomeksi ja alle kolmasosa englanniksi, eli englanninkielinen julkaisuutoiminta ei ruotsinsuomalaisuuden tutkimuksessa ole saanut selkeää ylivaltaa. Eniten edustetut tieteenalat olivat kasvatustiede, kielitiede ja kirjallisuudentutkimus. Tyypillisiä monitieteisiä tutkimusaloja olivat maahanmuuton ja vähemmistöjen tutkimus. Monille näistä tieteenaloista on luonteenomaista, että tutkija julkaisee yksin eikä julkaisuja luoda tutkimusryhmissä, mistä kertoo se, että 75 prosenttia julkaisuista oli yhden tutkijan yksin tekemiä.

Yleistäen voisi sanoa, että hyvin suuri osa ruotsinsuomalaisuutta koskevasta tutkimuksesta pyrkii yksinkertaisesti vastaamaan kysymykseen siitä, mitä ruotsinsuomalaisuus on ja on ollut: mitä se merkitsee ja on merkinnyt ihmisille itselleen, miten noita merkityksiä on välitetty eri kanavien kuten julkisen puheen ja kirjallisuuden kautta, tai miten identiteettipolitiikka toteutuu erilaisissa käytännöissä.

Kieltä koskevilla tieteenaloilla, joista keskeisimpiä ovat sosiolingvistiikka, monikielisyyspedagogiikka, tutkijat ovat olleet kiinnostuneet erityisesti kahden kielen yhteislostosta. Keskeisessä osassa ovat olleet kielen ristiin- tai rinnakkaiskäytön periaatteet, niin sanottu kieleily eli (*trans*)*språkande* tai (*trans*)*languageing*, tai *koodinvaihto*. Myös kahden kielen, maan, tai kulttuurin välille sijoittuva identiteetti on kiinnostanut tutkijoita laajasti.

Kirjallisuustieteissä on oltu kiinnostuneita maahanmuuttajakirjallisuuden kategoriasta ja kysytty, missä määrin ruotsinsuomalaiset teokset voidaan laskea osaksi sitä. Juuri kirjallisuudessa on käsitelty pitkälti ruotsinsuomalaisuuteen liitettäviä negatiivissävytteisiä ominaisuuksia, kuten juurettomuutta, ulkopuolisuutta ja vierauden tunnetta, sosiaalisia ongelmia ja luokkaeroja. Ylivoimaisesti eniten tarkasteltu teos on Susanna Alakosken vuonna 2007 suomeksi ilmestynyt teos *Sikalat (Svinalängorna, 2006)*.

Ruotsinsuomalaisuutta koskeva tutkimus on lähes kokonaan laadullista, eli määrällinen, esimerkiksi tilastollinen, tutkimus loistaa poissaolollaan. Tämä ei kenties tule yllätyksenä, kun ajatellaan sitä, ettei Ruotsissa rekisteröidä väestön kieltä, mikä johtaa tilastojen puutteeseen, ja sitä, että monilla ruotsinsuomalaisuutta tarkastelleilla tieteenaloilla laadullinen analyysi on valtavirtaa. Tuloksista on kuitenkin monesti vaikea tulkita muutosta tai edustavuutta, sillä esimerkiksi etnografiaan tai kielenkäyttötilanteiden vuorovaikutusanalyysiin perustuvat aineistot saattavat olla jokseenkin kuriositeetinomaisia. Toisaalta, kuten viimeisimmäksi Helsingin yliopiston tutkija Tuire Liimatainen on tuonut esiin väitöskirjassaan, ruotsinsuomalaisuus on niin monimuotoista ja osin jopa ristiriitaista, ettei yhtä yhteistä nimittäjää kenties ole edes mahdollista löytää kaikille ryhmään samastuville.

Opinnäytteitä ruotsinsuomalaisista

Sekä Ruotsissa että Suomessa on tehty viimeisen vuosikymmenen aikana keskimäärin hieman runsaat 4 ruotsinsuomalaisuutta käsittelevää opinnäytetyötä. Jos mukaan lasketaan vain maisterintutkielmat eli Ruotsin ”D-uppsatser” ja Suomen ”gradut”, Ruotsissa on hyväksytty vuosittain keskimäärin 3,6 ja Suomessa 2,6 maisterintyötä, jonka välittömänä aiheena on ruotsinsuomalaisuus. Tästäkin monen maisterintutkielman aihepiiri toki liittyy välillisesti ruotsinsuomalaisiin, joten kiinnostus on tutkimuksen otantaa laajempaa.

Eniten opinnäytetöitä on syntynyt Ruotsissa Uppsalan, Tukholman ja Göteborgin yliopistoissa sekä Suomessa Jyväskylän, Oulun ja Helsingin yliopistoissa. Opinnäytetöitä ovat tuottaneet erityisesti suomen kielen ja pohjoismaisten kielten oppiaineet sekä ruotsalainen opettajankoulutus, jossa pedagogiikan tutkimus on nostattanut esiin kaksi- ja monikielisen opetuksen ja koulutuksen kysymyksiä. Yksittäisiä maisterintutkielmia on tehty kuitenkin myös näiden ulkopuolella oikeustieteistä uskontotieteisiin. Opinnäytetöiden aiheet seurailevat jo esiin nostamiani tutkimuskirjallisuuden teemoja; eniten käytetyt avainsanat olivat ”identiteetti”, ”kieli”, ”vähemmistö”, ”kaksikielisyys” ja ”oppimateriaali”.

Kun Ruotsissa opinnäytetöiden luonteva yhteys on suomen kielen opetuksen ja käytön

tarkasteleminen kansallisen vähemmistökielen ja täkäläisen äidinkielenopetuksen kontekstissa, Suomen opinnäytetöiden käsittelytavat kiinnittyvät tyypillisesti vähemmistökäsityksen sijaan kaksikielisyysidentiteettiin sekä maahan- tai paluumuuttoon.

Kiinnostavaa on, että tutkitun vuosikymmenen aikana Ruotsin ja Suomen yliopistoissa on väiteltä suoraan ruotsinsuomalaisuutta käsittelevästä aiheesta vähintäänkin vuosittain – aineistoon sisältyi nimittäin yhteensä 12 väitöskirjaa. Suurin osa väitöskirjoista (9 kappaletta) on kuitenkin valmistunut Suomessa, ja niiden julkaisujoina ovat olleet Helsingin yliopisto ja Åbo Akademi. Näille yhteisenä nimittäjänä ovat kieli-identiteetti ja identiteettipolitiikka, kaksikielisen kielenkäytön eri ulottuvuudet sekä kuuluminen kieliyhteisöön. Näiden ruotsinsuomalaisuuden eksplisiittisesti nimeävien väitöstöiden lisäksi yliopistoissa on tietenkin syntynyt väitöstitä myös välillisesti ruotsinsuomalaisuutta koskevista aiheista, kuten toisen kielen (tai äidinkielen, niin sanotun kotikielen tai perintökielen) oppimisesta ja opettamisesta, kaksi- ja monikielisydestä, monikulttuurisuudesta ja vähemmistöistä, muuttoliikkeesta ja maahanmuuttajista, vähemmistöryhmiä koskevasta taiteesta, ja niin edelleen.

Teoriasta käytäntöön

Tutkijoilla on ollut etenkin Ruotsissa ruot-

sinsuomalaisuuteen varsin käytännönläheinen ote. Monien tutkimusaiheiden voi nähdä nousevan vähemmistöpoliittisista kysymyksistä tai palautuvan niihin.

Tutkimuksen ja politiikan välinen suhde ruotsinsuomalaisessa yhteydessä on sekä hedelmällinen että ongelmallinen. Tutkijoiden tehtävänä ei ole ohjailla vähemmistöpolitiikkaa vaan tuottaa sen päätösten tueksi tietoa, mutta pienessä yhteisössä tutkijat ovat usein myös vähemmistön edustajia etenkin Ruotsissa ja heidän oletetaan ottavan kantaa vähemmistöpoliittisiin linjauksiin julkisissa keskusteluissa, joissa faktatiedon (”tämän tiedämme”) ja suositusten (”näin meidän tulisi tehdä”) välille on joskus vaikea vetää selkeää rajaa.

Tutkimuksen välittymisen yhteiskuntaan ei pidä olla pelkästään median varassa, vaikka joukkoviestimet ovatkin tärkeässä osassa tutkimustulosten välittäjinä. Eri toimijoiden olisi toivottavaa seurata ensikäden tietoa myös suoraan, vailla välikäsiä. Taivotteenani on jatkossa saattaa tutkimuskartoituksen aineisto kaikkien saataville tallettamalla se avoimeen tietoarkistoon ja/ tai luovuttamalla se Ruotsinsuomalaisten arkistolle. Ihanteellista olisi, jos sekä tutkimus- että opinnäytetöiden listoja päivitetäisiin vuosittain sekä – ottaen huomioon, että tietokantahaut edellyttivät ruotsinsuomalaisuuden eksplisiittistä mainitsemista ja

keskittyivät vain kahdessa maassa julkaisuun tutkimukseen – mahdollisesti täydennettäisiin, ja ajantasainen tieto tuoreesta tutkimuksesta olisi jatkuvasti ja kootusti kaikkien saatavilla.

Tuoreen tutkimuksen kuratointi eli valikoiminen ja yhteen kokoaminen esimerkiksi teemoittain, kuten tässä on kyse, on tärkeää siitä huolimatta, että tutkijat nykyään rekisteröivät kaikki julkaisunsa yliopistojen avoimiin tutkimustietorekistereihin. Ilman tiedon kuraattoreita tieto jää hajanaiseksi, eivätkä yliopistot tai yksittäiset oppiaineet ole kiinnostuneita juuri ruotsinsuomalaisuutta koskevasta tutkimuksesta, joka ylittää yliopistojen, tieteenalojen ja maiden rajat.

Tänä syksynä pyrimme yhdessä Ruotsinsuomalaisten arkiston ja Ruotsinsuomalaisen tutkimusverkoston kanssa lisäksi tuomaan esiin tuoretta ruotsinsuomalaisuustutkimusta järjestämällä suomenkielisten iltawebinaarien sarjan. Sarja alkoi syyskuun alussa, ja kuulemme kuukausittain tutkijoita väitöskirjantekijöistä emeritusprofessoreihin. Webinaareja voi katsoa myös jälkikäteen, sillä julkaisemme niiden tallenteet verkossa. Tarkoituksena on jatkaa webinaarisarjaa keväällä 2023.

Kirjoittaja on Ruotsinsuomalaisen tutkimusverkoston koordinaattori, mediatutkija

sekä journalistiikan dosentti Göteborgin ja Tampereen yliopistossa.

Voit seurata Ruotsinsuomalaisen tutkimusverkoston toimintaa Facebookissa ja Twitterissä (@svefintutkimus).

Linkkejä

<https://www.isof.se/sidor-pa-nationella-mi-noritetsprak/suomi/kieliviesti/kieliviesti/2022-06-09-ruotsinsuomalaisen-tutkimus-verkosto-kokoa-yhteen-tutkijoita-ja-tutkitun-tiedon-ystavia>

<https://arkisto.org>

<https://sverigesradio.se/artikel/7612275>

<http://hdl.handle.net/10138/346635>

<https://arkisto.org/fi/ruotsinsuomalainen-tutkimus-nyt/>

<https://www.facebook.com/groups/svefiforskning>

<https://twitter.com/svefintutkimus>

Moniulotteiset Ruotsin suomalaisuudet sosiaalisessa mediassa

Syyskuun alussa Helsingin yliopiston Humanistisessa tiedekunnassa tarkastettu väitöskirjani *Finnishness in Sweden – The Discursive Construction of Ethnicity in the Landscape of Social Media* ("Ruotsin suomalaisuudet – Etnisyyden diskursiivinen rakentuminen sosiaalisessa mediassa") tarkastelee ruotsinsuomalaisuuden moniulotteisia merkityksiä sosiaalisen median kampanjoissa ja aktivismissa 2010-luvulla. Alue- ja kulttuurintutkimuksen alan väitöskirjatutkimukseni erityisenä kiinnostuksen kohteena oli Ruotsin suomalaistaustaisen väestön siirtolaistaustan ja nykyisen vähemmistöpoliittisen aseman vaikutukset etnisyyden rakentumiseen sekä yksilö- että yhteisötasolla.

Termillä "ruotsinsuomalainen" viitataan

usein Ruotsiin toisen maailmansodan jälkeen lähteneisiin suomalaissiirtolaisiin ja heidän jälkeläisiinsä. Erityisesti Suomessa ruotsinsuomalaisuus käsitteellistetään yleisesti tämän merkittävän historiallisen tapahtuman kautta, jonka myötä yli 200 000 suomalaista jäi pysyvästi Ruotsiin. Viimeisen kahden vuosikymmenen aikana termi on kuitenkin saanut myös uudenlaisia merkityksiä etenkin Ruotsissa, missä ruotsinsuomalaiset tunnustettiin kansalliseksi vähemmistöksi yhdessä juutalaisten, romanien, torniolaaksolaisten ja alkuperäiskansa saamelaisten kanssa vuonna 2000. Samalla myös suomen kieli sai aseman kansallisena vähemmistökielenä.

Vaikka Ruotsissa kansalliset vähemmistöt määriteltiin alun perin hyvin tiukasti kielen kautta, vähemmälle huomiolle

on jäänyt tunnustuksen keskeinen vaikutus suomalaisuuden käsitteellistämässä Ruotsissa. Samalla kun vähemmistöpolitiikka on ollut keskeisessä asemassa vahvistamassa uudenlaista itseymmärrystä Ruotsista historiallisesti monikulttuurisena maana, tunnustuksen myötä myös ruotsinsuomalaisuus on käsitteellistetty yhä enenevässä määrin osana Ruotsin monikulttuurista historiaa eikä ainoastaan maahanmuuton myötä syntyneenä ilmiönä. Yksinkertaisimmillaan tämä näkyy esimerkiksi uusien symbolien etabloitumisena kuten Suomen lipun rinnalla yhä useammin näkyvänä sini-valko-keltaisena ruotsinsuomalaisten lippuna.

Nämä kaksi rinnakaista, mutta jossain määrin myös ristiriitaista tarinaa suomalaisuudesta Ruotsissa muodostivat tutkimuk-

seni ydinongelman. Kun toisen maailmansodan jälkeiseen maahanmuuttohistoriaan ankkuroituvat tulkinnat suomalaisuudesta korostavat yllirajaisia yhteyksiä Suomeen ja tarinaa lopulta hyvin integroituneesta väestönosasta, painottavat vähemmistöpolitiikasta ponnistavat tulkinnat ennemminkin suomalaisten historiallista läsnäoloa Ruotsissa ja yhä enenevässä määrin siihen liittyviä, usein kipeitäkin kysymyksiä historian saatossa tapahtuneesta kielellisestä ja kulttuurisesta assimilaatiosta.

Tutkimusongelmaani analyttisesti värittävä kahtiajako on läsnä myös kansainvälisessä oikeudessa, joka erottelee maahanmuuttajat ja kansalliset vähemmistöt, niin sanotut uudet ja vanhat vähemmistöt, toisistaan. Tämä jako perustuu näiden väes-

tönosien erilaisiin historioihin ja aseisiin suhteessa asuttamiinsa kansallisvaltioihin ja sanelee myös näiden ryhmien oikeuksia ja velvoitteita. Yksinkertaistaen tässä jaotellussa maahanmuuttajien nähdään ylittäneen kansallisvaltioiden rajat vapaaehtoisesti, kun taas samoja alueita pitkään asuttaneet kansalliset vähemmistöt ovat puolestaan tulleet rajojen ylittämiksi kansallisvaltioiden muodostuessa. Tästä näkökulmasta katsottuna ruotsinsuomalaiset muodostavat mielenkiintoisen esimerkkitapauksen ryhmästä, joka voidaan määritellä siis samanaikaisesti uudeksi ja vanhaksi vähemmistöksi.

Etnopolitiikkaa sosiaalisessa mediassa

Sosiaalinen media on vakiintunut viimeisen vuosikymmenen aikana kiinteäksi osaksi jokapäiväistä elämää. Se on myös ollut tärkeä areena tämän vuosituhannen keskeisimmille poliittisille liikehdinnöille. Tämän vuoksi myös väitöskirjani tutkimusaineistoksi valikoitui 2010-luvulla sosiaalisessa mediassa näkyvimmin esillä olleet ruotsinsuomalaisuuden ja suomen kielen ympärille rakentuneet etnopolitiittiset kampanjat. Tarkastelin tutkimuksessani Sisuradion (nykyisen Sveriges Radio Finskan) Twitter-kampanjaa *#Vågafinska* vuodelta 2013, vuonna 2016 Instagramissa lanseerattua Ruotsinsuomalaisten nuorten liiton *#Stoltsverigefinne*-kampanjaa sekä vuonna 2017 perustettuja, kahden anonyymin ruohonjuuritason katuaktivistiryhmän

Tukholman sissien ja Göteborgin *sissien* Instagram-tilejä. Analysoin aineistoa kriittisellä ja diskurssianalyttisellä otteella keskittyen sekä itse kampanjoihin ja toimijoihin niiden taustalla että kampanjoiden sisältöihin.

Etnopolitiikalla tarkoitetaan tutkimukseksi yhteydessä etnisyyden ympärille rakentuvaa toimintaa, jolla on voimakas poliittinen ulottuvuus joko politiikan ohjaamana tai siihen vaikuttamaan pyrkivänä. Etnopolitiittiset toimijat ovat puolestaan etnisyyden puolestapuhujia, joiden toiminnan tavoite on innostaa, oikeuttaa ja saada aikaan toimintaa. Tästä näkökulmasta etnopolitiittinen kehys oli ilmeinen myös analysoimissani kampanjoissa ja aktivismissa, joiden etnisiin termein määritellyissä nimissä ja sloganeissa kaikui myös ruotsalaisen vähemmistöpolitiikan kieli. Esimerkiksi Tukholman *sissien* ja Göteborgin *sissien* katu-aktivismi rakentui selkeästi suomen vähemmistöaseman ympärille vaatien sille lain edellyttämää näkyvyyttä julkisessa tilassa. Tätä aktivistit toteuttivat liimaamalla suomenkielisiä tarroja Tukholman ja Göteborgin katukuvaan.

Sosiaalisessa mediassa kampanjointi ei ole suinkaan ensimmäinen esimerkki ruotsinsuomalaisesta etnopolitiikasta vaan sen ensimmäinen aalto on jäljitettävissä 1980-luvulle. Tuolloin suomalaisten ja suomen kielen asemaa käsiteltiin uuden ruotsalaisen monikulttuurisuuspolitiikan vanavedessä esimerkiksi vuosikymmenen alussa puhjenneiden

koululakkojen yhteydessä ja ruotsinsuomalaisten toimijoiden yhteisponnistuksena vuosina 1986–1989 järjestetyssä *Olen ruotsinsuomalainen* -kampanjassa. Siinä missä *Olen ruotsinsuomalainen* -kampanjaa pidettiin aikanaan murroskauden symbolina siirtymisessä maahanmuuttajuudesta vähemmistöajatteluun, on 2010-luvun kampanjoiden ytimessä kysymys ennen kaikkea siitä, mitä on olla ruotsinsuomalainen. Tämä näkyy esimerkiksi sosiaalisen median kampanjoiden nimissä, joiden kehotukset ”uskaltaa puhua suomea” tai ”olla ylpeä ruotsinsuomalainen” korostavat uutta positiivista ruotsinsuomalaisuutta ja haastavat suomalaisuuteen meneillä vuosikymmenillä liitettyjä negatiivisia stereotypioita ja häpeää.

Ruotsinsuomalaiset kampanjat ovatkin kiinteä osa niin sanottua ruotsinsuomalaisuuden kukoistuskautta, jota on selitetty ennen kaikkea suomalaisten kollektiivisella luokkanousulla ja uuden sukupolven ruotsinsuomalaisten kasvaneella näkyvyydellä etenkin kulttuurin saralla. Samaan aikaan on tärkeä huomata, että kampanjoissa on läsnä ylpeyden ja uskalluksen vastakohtana myös pelko, joka viittaa puolestaan kansallisten vähemmistöjen jaettuun kokemukseen ennakkoluuloista, toiseudesta ja näkymättömyydestä.

Yksilötason monimuotoisuutta

Tarkastelemini kampanjoihin osallistumiseen ei ollut määritelty tarkkoja kriteerejä.

Aiempaan ruotsinsuomalaistutkimukseen verrattuna kampanjoiden sisältö avasikin monipuolisen näkökulman yksilötason keskusteluihin identiteetistä, kielestä ja kulttuurista. Kun Ruotsin suomalaistaustaisen väestön parissa tehty tutkimus on tähän mennessä keskittynyt hyvinkin tiukasti tiettyihin sukupolvikokemuksiin, toivat sosiaalisen median kampanjat yhteen vanhempia ja lapsia, isovanhempia ja lapsenlapsia, Ruotsissa ja Suomessa syntyneitä sekä isoissa kaupungeissa ja pohjoisen rajaseuduilla kasvaneita. Limittyvien ikä- ja kokemussukupolvien rinnalla sosiaalisesta mediasta piirtyi esiin myös kuva hyvin monikielisestä ja –kulttuurisesta ryhmästä.

Yhteistä tälle monimuotoiselle ja moniääniselle ryhmälle oli side suomalaisuuteen, mutta se miten suomalaisuus määriteltiin, vaihteli merkittävästi. Suomalaisuutta määriteltiin twiiteissä ja postauksissa vaihtelevasti etnisyyden, kielen, kulttuurin, kansalaisuuden, ihonvärin tai vaihtoehtoisesti pelkän tunteen tai itseidentifikaation kautta. Toiset myös pohtivat mikä heidän suomalaisuutaan edes määrittää Ruotsissa syntyneinä ja suomea osaamattomina. Tämä heijastui luonnollisesti myös tulkintoihin ruotsinsuomalaisuudesta. Tunnistin aineistosta yhteensä viisi ruotsinsuomalaisuuden diskurssia, jotka kiinnittyivät yksilö- ja yhteisötasolla eri tavoin ja eri intensiteetillä osaksi suomalaista ja ruotsalaista kansallista tarinaa.

Nämä diskurssit ovat (1) kaipuuta Suomeen korostava *diasporinen diskurssi*, (2) aktiiviselle ylijaraiselle vuorovaikutukselle rakentuva *transnationaali diskurssi*, (3) kansallisia alkuperiä yhdistelevä ”*väliviivadiskurssi*”, (4) kulttuuriselle erityislaatuudelle ja vähemmistöpoliittiselle asemalle rakentuva *vähemmistödiskurssi* sekä (5) alkuperäisyyttä ja historiallista läsnäoloa Ruotsissa korostava *autoktoninen diskurssi*.

Käytännössä näiden diskurssien läsnäolo oli havaittavissa esimerkiksi erilaisissa tavoissa keskustella ja käsitteellistää kieleen liittyviä kysymyksiä tai paikkaan kiinnittymistä. Keskusteluissa suomen kielen roolista ruotsinsuomalaisen identiteetin markkerina ja edellytyksenä kuulua yhteisöön olivat läsnä sekä yksilölliset lähtökohdat että rakennetietoinen näkökulma. Kun jotkut painottivat yksilön vastuuta kielen välittämisessä ja ylläpitämisessä, näkivät toiset syvempien rakenteellisten syiden aiheuttaman *kielettömyyden* kiinteänä osana ruotsinsuomalaista tarinaa. Kielettömyyden kautta suomen kieli saikin aineistossa voimakkaan symbolisen roolin etnisyyden ja kulttuuri-identiteetin määrittäjänä.

Paikkaan kiinnittymisen osalta aineistossa oli läsnä ristiriitaisia näkemyksiä siitä, määrittääkö ruotsinsuomalaisuutta yhteys Suomeen vai ennemminkin historiallinen läsnäolo Ruotsin maaperällä. Siinä missä yksittäiset sosiaalisen median käyttäjät jatkoivat lapsuudenmuistoja Suomessa vietetyistä

kesistä, korostivat esimerkiksi Tukholman sissit suomalaisten jatkuvaa, vaikkakin usein unohtettua historiallista läsnäoloa Ruotsissa Värmlannin suomalaismetsistä pääkaupungin kaduille.

Samankaltaisia ristiriitaisia tulkintoja nousi esiin myös keskusteluissa erilaisten formaalien ja informaalien jäsenyyksien kuten kansalaisuuden, syntymämaan ja sukupolven merkityksestä ruotsinsuomalaisuuden määrittäjänä. Mikä on esimerkiksi Suomesta hiljattain muuttaneiden henkilöiden asema suhteessa ruotsinsuomalaiseen vähemmistöön? Tarkasteltaessa aineistossa vilahtelevia symboleja ja materiaalikulttuuria heräsi myös kysymys siitä, onko ruotsinsuomalaista kulttuuria keittiön kaappeihin pinotut muumimukit vai ennemminkin ruotsalaiseen yhteiskuntaan ankkuroituvat traditiot, kuten ruotsinsuomalaisten lippu tai vuodesta 2011 juhlittu ruotsinsuomalaisten päivä?

Lopuksi

Tutkimukseni osoittaa ”ruotsinsuomalaisuuden” olevan monimuotoinen ja sisäisesti ristiriitainen kategoria, jota määrittää jatkuva muutos ja tilannekohtaisuus. Tämän vuoksi esitän, että on analyttisemmin kestävämpää puhua ruotsinsuomalaisuuden sijasta monista erilaisista Ruotsin suomalaisuuksista. Tämä käsitteellinen uudelleenkalibrointi auttaa huomioimaan suomalaisten erilaiset tarinat, yhteiskunnalliset kontekstit, po-

liittiset prosessit ja etnopolitiittiset pyrkimykset Ruotsissa. Lisäksi se huomioi aiempaa paremmin yksilöiden moninaiset taustat ja kokemukset.

Vaikka tutkimukseni vastaa moneen kysymykseen, herättää se myös monia uusia kysymyksiä. Miten ruotsinsuomalaisuutta voidaan rakentaa osaksi Ruotsin monikulttuurista historiaa, kun yksilötason kokemukset värittää jatkuva ylijärjestyminen ja siteet Suomeen? Miten tämä vaikuttaa etnopolitiittisten vaatimusten tekemiseen ja niiden ymmärtämiseen, ja toisaalta yksilöiden kokemuksiin ja tulkintoihin ruotsinsuomalaisuudesta? Näitä kysymyksiä on hyvä pohtia tulevaisuudessa niin tutkimuksessa kuin vähemmistöpolitiittisella kentällä. ²

Tuire Liimatainen toimii tutkijatohtorina Pohjoismaiden tutkimuksen keskuksessa Helsingin yliopistossa.

Kirjallisuutta

Brubaker, Rogers (2006) *Ethnicity Without Groups*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Brubaker, Rogers (1993) National Minorities, Nationalizing States, and External National Homelands in the New Europe. Notes toward a Relational Analysis. *Institute of Advanced Studies Political Science Series*, 11. joulukuuta 1993.

Koivunen, Anu (2017) *Economies of Pride and Shame: Politics of Affect in New Narratives about Sweden Finns*. Teoksessa Katrien De Graeve, Riikka Rossi ja Katariina Mäkinen (toim.) *Citizenships under Construction: Affects, Politics and Practices*. Helsinki: Helsinki Collegium for Advanced Studies, s. 50–66.

Liimatainen, Tuire (2022) *Finnishnesses in Sweden: The Discursive Construction of Ethnicity in the Landscape of Social Media*. Väitöskirja, Helsingin yliopisto.

<http://hdl.handle.net/10138/346635>

Liimatainen, Tuire ja Carlsson, Nina (2021) ”Kyss mig, jag är en sverigefinne!” Gränstragningar mellan invandrarskap och minoritetsskap i den sverigefinska etnopolitiska mobiliseringen 1980–2020. *Tidskrift för genusvetenskap*, 42(4), s. 75–99.

<https://doi.org/10.55870/tqv.v42i4.6058>

Silvén, Eva. 2011. Minoritet – dilemma och möjlighet. Teoksessa Maria Sjöberg ja Birgitta Svensson (toim.) *Svenskfinska relationer: Språk, identitet och nationalitet efter 1809*. Stockholm: Nordiska museet, s. 79–94.

Valtiopäiväpuolueiden vastaukset kielipoliittisiin kysymyksiin

Miten valtiopäiväpuolueet asennoituvat kielipoliittisiin kysymyksiin, kuten englannin vaikutukseen ruotsin kielessä, kansallisten vähemmistökielten säilyttämiseen, kielivaatimukseen pysyvän oleskeluluvan ja kansalaisuuden saamisen ehtona sekä oikeuteen saada tulkkauksia asioitaessa viranomaisten kanssa? Onko asenteissa näihin kysymyksiin nähtävissä eroa oikeisto- ja vasemmistoblokkiin laskettavien puolueiden välillä?

Kielineuvosto halusi selvittää tätä valtiopäivävaalien 2022 edellä. Lähetimme sen vuoksi kyselyn kaikille kahdeksalle valtiopäiväpuolueelle. Halusimme kyselyn avulla hahmotella kielipoliittisen kompassin, joka auttaisi niitä äänestäjiä, joiden mielestä kieliyhteisön kehitys on tärkeä tulevaisuuden kysymys.

Ajattelimme, että vastaukset saattaisivat myös antaa osviittaa tulevan vaalikauden kielipoliitiikasta.

Tulosten perusteella voidaan todeta, että joissakin kysymyksissä on nähtävissä selkeä ero oikeisto- ja vasemmistoblokin välillä. Toisissa kysymyksissä taas puolueet olivat melko yksimielisiä.

Eniten yksimielisyyttä oli kansallisten vähemmistökielten ja ruotsalaisen viittomakielen edistämisessä ja tukemisessa. Kaikkien puolueiden mielestä kansallisten vähemmistökielten ja ruotsalaisen viittomakielen edistäminen on ”erittäin tärkeää”. Kiinnostus kansallisia vähemmistöjä ja vähemmistökieliä kohtaan on melko lailla samalla tasolla kaikissa puolueissa.

Puolueet kuitenkin painottavat vähemmistöpolitiikassa eri asioita. Kristillisdemokraatit

haluaa tehdä Älvdalin murteesta kansallisen vähemmistökielen ja Liberaalit painottaa koulutuskysymyksiä: puolue haluaa parantaa mahdollisuuksia opiskella kansallisia vähemmistökieliä koulussa. Vasemmistopuolueella on ehkä kaikkein radikaaleimmat vähemmistöpoliittiset ehdotukset. Puolue haluaa vahvistaa saamelaiden oikeuksia ja tiukentaa lainsäädäntöä. Lisäksi puolue ehdottaa valvontavastuun käyttöönottoa vähemmistölain toteutumisen seuraamiseksi. Vasemmistopuolueen mielestä esimerkiksi kansallisten vähemmistöjen oikeudet pitäisi lisätä perustuslakiin.

Kaikki valtiopäiväpuolueet tuntuvat siis pitävän vähemmistöpoliittista työtä tärkeänä. Kielineuvoston toisessa, vuonna 2020 tekemässä tutkimuksessa tarkasteltiin kansalaisten asennetta kansallisten vähemmistöjen kielten ja kulttuurien säilyttämiseen. Kantar-Sifon kanssa yhteistyössä toteutetun tutkimuksen mukaan 44 prosenttia Ruotsin asukkaista on sitä mieltä, että kansallisten vähemmistöjen kielten ja kulttuurien edistäminen on ”erittäin tärkeää” ja 39 prosenttia sitä mieltä, että se on ”melko tärkeää”. Enemmistö Ruotsissa asuvista (83 prosenttia) suhtautuu siis myönteisesti aktiiviseen edistämiseen, mikä on samoilla linjoilla valtiopäiväpuolueiden asenteiden kanssa. Sekä valtiopäiväpuolueet että kansa tuntuvat siis olevan – ainakin paperilla – yksimielisiä siitä, että kansallisten vähemmistöjen kielet ja kulttuurit tulee säilyttää Ruotsissa.

Myös muissa kysymyksissä puolueiden mielipiteet käyvät aika lailla yksiin. Englannin leviäminen ruotsalaisessa yhteiskunnassa

ei tunnu huolettavan puolueita. Mikään valtiopäiväpuolue ei vastaa myöntävästi kysymykseen siitä, ottaako englantia yhteiskunnassa liikaa tilaa. Ainoastaan Ruotsidemokraatit on sitä mieltä, että englantia dominoi ruotsia uhkaavalla tavalla. Viisi puoluetta vastaa kysymykseen kieltävästi (Keskustapuolue (C), Kristillidemokraatit (KD), Liberaalit (L), Moderaatit (M) ja Sosiaalidemokraatit (S)) ja kahdella ei ole asiasta käsitystä (Vasemmistopuolue (V) ja Ympäristöpuolue (MP)). Ainoastaan Liberaalit ja Ruotsidemokraatit (SD) kirjoittavat kommenttina, että englannin osaaminen on tärkeää, mutta se ei saa tapahtua ruotsin kustannuksella.

Kaikki puolueet vastaavat, että valtiolle pitäisi antaa vastuu ”ruotsin kielen perustavasta dokumentoinnista”. Kaikki puolueet haluavat siis antaa valtiolle vastuun siitä, että Ruotsissa tuotetaan esimerkiksi ruotsin sanakirjoja. Tämä on kiintoisaa muun muassa muistettaessa, millainen kriisi aiheutui, kun joulukuussa 2021 kävi ilmi, ettei Ruotsin akatemialla ollut varaa jatkaa Ruotsin akatemian sanakirjan SAOB:n julkaisemista. Vaikka sanakirjan rahoitus sillä kertaa järjestyi, kysymys siitä, keillä oikeastaan pitäisi olla vastuu ruotsin sanakirjojen, termilistojen ja muun dokumentaation tuottamisesta, saattaa nousta esiin taas tulevaisuudessa. Valtiopäiväpuolueilla ei tunnu olevan mitään sitä vastaan, että vastuu annetaan valtiolle.

Olivatko valtiopäiväpuolueet erimielisiä joistakin kysymyksistä? Kyllä, joissakin kysymyksissä puolueiden mielipiteet menivät sel-

västi ristiin. Selkein esimerkki on kielivaatimus pysyvän oleskeluluvan ja kansalaisuuden saamisen ehtona. Sosiaalidemokraatit puoltaa yhdessä oikeistoblokin puolueiden kanssa tällaisen vaatimuksen asettamista. Muissa kysymyksissä kuitenkin raja kulkee käytännössä oikeisto- ja vasemmistoblokin välillä. Useimmat oikeistoblokin (KD, L, M ja SD) puolueet sekä Sosiaalidemokraatit haluavat ottaa kielivaatimuksen käyttöön, kun taas Vasemmistopuolue ja Ympäristöpuolue ovat sitä vastaan. Keskustapuolueen kanta on siltä väliltä. Puolue ei halua kielitestiä pysyvän oleskeluluvan ehdoksi mutta ”voi ajatella keskustelevalsa kielitestistä kansalaisuuden ehtona”.

Oikeistopuolueiden (KD, L, M ja SD) mielestä valtion tulisi asettaa vaatimuksia niille, jotka haluavat jäädä asumaan Ruotsiin. Puolueiden mukaan kielivaatimus on signaalina siitä, että ruotsin kieli avaa tien työmarkkinoille ja yhteiskuntayhteisöön. Sosiaalidemokraatit kirjoittaa, että puolue puoltaa kielitestiä mutta puhuu asiasta huomattavasti varovaisemmin kuin porvarilliset puolueet. Sosiaalidemokraatit uskoo kielivaatimuksen kannustavan Ruotsiin tulevia oppimaan ruotsia. Vasemmistopuolue ja Ympäristöpuolue puolestaan ovat huolissaan siitä, että kielivaatimus pikemminkin johtaa sellaista ihmisten poissulkemiseen, joilla on eri syistä vaikeuksia oppia kielitestin läpäisemiseksi tarvittava määrä ruotsia. Puolueiden mielestä kielitesti vaikeuttaa integraatiota. Ruotsidemokraateilla on kysymyksen täysin oma kantansa. Puolue haluaa poistaa pysyvän oleskeluluvan kokonaan. Puolue on lisäksi sitä mieltä, että kansalaisuuden ehtona olevan kieli-

testin osaamisvaatimusten tulee olla korkeammalla tasolla kuin vuosi sitten julkaistussa valtion selvityksessä (SOU 2021:2).

Itse asiassa on kuitenkin jo päätetty, että vaatimus ruotsin kielen ja yhteiskuntaopin osaamisesta tulisi ottaa käyttöön pysyvän oleskeluluvan ja kansalaisuuden saamiseksi. Päätös tehtiin vuonna 2019 niin kutsutussa tammi-kuun sopimuksessa, joten nyt ei enää keskustella siitä, *pitäisikö* vaatimus ottaa käyttöön, vaan pikemminkin siitä, *millainen* vaatimuksen tulee olla ja millaiset ehdot siihen tulee kytkeä. Mitä esimerkiksi on tarkoitus testata – kuullun ymmärtämistä, luetun ymmärtämistä, puhetta, kirjoitusta vai kaikkea tätä? Hallitus ei ole vielä päättänyt tällaisista yksityiskohdista.

Puolueiden mielipiteet eriyvät selvästi myös muissa monikielistä yhteiskuntaa koskeissa kysymyksissä, esimerkiksi oikeudessa äidinkielenopetukseen, oikeudessa tulkin apuun tai suhtautumisessa maahanmuuttajien ruotsinopetukseen (sfi). Näissä kysymyksissä ei kuitenkaan ole yhtä helppoa vetää selvää rajaa oikeistoblokin (C, KD, L, M, SD) ja vasemmistoblokin (MP, S, V) välille, vaan näissä kysymyksissä usein – mutta ei aina – toisella puolella ovat Kristillisdemokraatit, Moderaatit ja Ruotsidemokraatit ja toisella puolella Keskustapuolue, Liberaalit, Sosiaalidemokraatit, Vasemmistopuolue ja Ympäristöpuolue. Asteikossa kaikkein oikeimmalla olevien kolmen puolueen mielipiteet eroavat siis muista puolueista.

Jako näkyy esimerkiksi asennoitumisessa äidinkielenopetukseen. Ruotsidemokraatit haluaa poistaa äidinkielenopetuksen koko-

naan. Kaksi muuta oikeistoblokin puoluetta (KD ja M) kirjoittavat kommentteissaan opetusmuodon vaikeuksista ja organisatorisista puutteista ja ovat sitä mieltä, ettei aineen tule sisältyä peruskoulun tuntisuunnitelmaan. Vasemmistopuolue ja Ympäristöpuolue sitä vastoin puoltavat äidinkielenopetuksen sisällyttämistä tuntisuunnitelmaan. Keskustapuolue, Liberaalit, Sosiaalidemokraatit, Vasemmistopuolue ja Ympäristöpuolue korostavat kaikki, että äidinkieli on tärkeä tuki oppilaiden osaamisen kehityksessä, ja ne haluavat panostaa aineeseen eri tavoin.

Kysymyksessä tulkkiavusta kuvio on hieman hajanaisempi. Kaikki valtiopäiväpuolueet ovat sitä mieltä, että viranomaisilla on velvollisuus tarjota tulkin apua henkilölle, joka ei osaa ruotsia. Vasemmistopuolueet ovat kuitenkin oikeistopuolueita avokätisempiä. Mikään puolue ei kuitenkaan halua poistaa oikeutta tulkin apuun kokonaan. Moderaatit kirjoittaa, että kielivaatimus pysyvän oleskeluluvan ja kansalaisuuden saamisen ehtona vähentää tulkkien tarvetta tulevaisuudessa. Ruotsidemokraatit haluaa rajoittaa tulkkipalvelun henkilöille, jotka ovat asuneet Ruotsissa vähemmän kuin kolme vuotta.

Puolueiden mielipiteet maahanmuuttajien ruotsinopetuksesta (sfi) näyttävät ensi silmäyksellä käyvän melko lailla yksiin. Kaikki puolueet haluavat parantaa sfi-opetusta. Vasemmistoblokin puolueet (S ja V) ja Keskustapuolue kuitenkin haluavat ennen kaikkea lisätä opetuksen laatua, kun taas oikeistoblokki (KD, L, M ja SD) puolestaan nostaa esiin tehokkuuden, valvonnan ja vaatimusten tarpeen. Moderaatien mielestä on esimerkiksi tärkeää nopeuttaa

ja tehostaa koulutuksesta suoriutumista ja oppilaiden oppimistulosten parempaa kontrollia. Ruotsidemokraatit haluaa rajoittaa julkisesti rahoitetun sfi-opetuksen kahteen vuoteen.

Kielineuvoston kyselyn perusteella voitaisiin ehkä ennakoida Ruotsin kielipolitiikan lähtökohtia uudella hallituskaudella riippumatta uuden hallituksen kokoonpanosta. Yhteenvetona voidaan todeta, että valtiopäiväpuolueiden mielipiteet käyvät ristiin monikielisyyttä koskevissa kysymyksissä, kun taas kansallisten vähemmistöjen kielten ja kulttuurien sekä ruotsalaisen viittomakielen edistämisessä yksimielisyys on suurempaa. Mikään puolue ei halua rajoittaa näiden kielten edistämistä tai ehdottaa poikkeuksia jo päätettyyn politiikkaan. Itse asiassa useat puolueet ovat nostaneet esiin esimerkkejä vähemmistöpoliittisista toimista, jotka menevät pidemmälle kuin hallituksen huhtikuussa 2022 julkaisemassa toimintaohjelmassa esitettiin. Myös tulevaisuudessa tulisi siis olla hyvät mahdollisuudet tehdä vähemmistöpolitiikassa yhteisiä, sekä puolue- että blokkirajat ylittäviä päätöksiä.

Vaikka vastaukset toivottavasti antavat hyvää osviittaa puolueiden mielipiteistä kielipoliittisissa kysymyksissä, tärkeintä ei kuitenkaan ole se, mitä sanotaan, vaan se, mitä tehdään – eli puolueiden konkreettinen politiikka. Nähtäväksi jää, millaisia kielipoliittisia päätöksiä tulevan neljän vuoden aikana tehdään. ²⁰

Kirjoittajat toimivat Kielineuvostossa, Bijvoet kielenhuoltajana ja Spetz selvittäjänä.

Alun perin ruotsiksi kirjoitetun tekstin on suomentanut Tarja Larsson.

Vaalisanastoa tiukkojen vaalien jälkimainingeissa

Ruotsin valtiopäivävaalit (riksdagsval) olivat tälläkin kertaa äärimmäisen tiukat. Ääntenlaskenta (rösträkning) jatkui vaalisunnuntaina 11.9. myöhään yöhön ja lopullinen tulos ratkesi vasta, kun ennakoäänestyksen (förtidsröstning) myöhäiset äänet ja ulkomailla asuvien äänioikeutettujen äänet eli ulkomaanäänet (utlandsröster) oli laskettu vaalien jälkeisenä keskiviikkona. Näitä myöhemmin laskettuja ääniä onkin kutsuttu Ruotsin mediassa laskentapäivän perusteella keskiviikon ääniksi (onsdagsröster).

Jo vaalipäivän iltana kävi kuitenkin selväksi, että kaikki valtiopäivillä jo viime kaudella olleet kahdeksan puoluetta selvisivät

neljän prosentin kynnyksestä (fyraprocentsspärr) eli saivat vähintään neljä prosenttia kaikista annetuista äänistä ja onnistuivat siten säilyttämään edustuksensa valtiopäivillä.

Ruotsissa suosituksena on kirjoittaa puolueiden viralliset nimet isolla alkukirjaimella, esimerkiksi Centern, Miljöpartiet ja Moderaterna. Vastaavasti Kielineuvosto suosittelee kirjoittamaan Ruotsin puolueiden suomenkieliset nimet isolla alkukirjaimella. Valtiopäiväpuolueiden nimet ovat siis suomeksi Keskustapuolue (Centerpartiet), Kristillisdemokraatit (Kristdemokraterna), Liberaalit (Liberalerna), Moderaatit (Moderaterna), Ruotsidemokraatit (Sverigedemokraterna), Sosiaalidemokraatit (Socialdemokraterna),

Vasemmistopuolue (Vänsterpartiet) ja Ympäristöpuolue vihreät (Miljöpartiet de gröna). Puolueista voidaan kuitenkin käyttää myös lyhyempiä, epävirallisia käyttönimiä, kuten keskusta tai ympäristöpuolue, jotka kirjoitetaan tällöin pienellä alkukirjaimella.

Suomessa puolueiden nimet kirjoitetaan Suomen kielen lautakunnan suosituksen mukaisesti pienellä alkukirjaimella, esimerkiksi kokoomus tai vihreät. Puolueiden viralliset, puoluerekisteriin merkityt nimet kuitenkin kirjoitetaan isolla alkukirjaimella, esimerkiksi Kansallinen Kokoomus r.p. tai Vihreä liitto r.p.

Valtiopäivävaalien lisäksi sunnuntaina 11.9. järjestettiin myös aluevaalit (regionval) ja kuntavaalit (kommunval). Kunnanvaltuustoon (kommunfullmäktige) pääsemisen kynnys on valtiopäiväkynnyksestä (riksdagsspärr) alhaisempi eli kolme prosenttia. Kunnissa onkin ollut edustettuina myös muita kuin valtiopäiväpuolueita, esimerkiksi Feministinen vaihtoehto (Feministiskt initiativ) ja Göteborgissa paikallisesti vaikuttava Demokraatit (Demokraterna). Vaaliviranomaisen mukaan tämän vuoden vaaleihin oli ilmoitettu yli sata puoluetta. Niistä suurin osa jäi luonnollisesti ilman mandaatteja eli edustajanpaikkoja (mandat), koska suurin osa äänestäjistä (väljare) antoi äänensä suuremmille, etabloituneille puolueille.

Vaalien jälkeen valtiopäivien puhemies (riksdagens talman) antaa vaalien voittajalle tehtäväksi muodostaa hallitus. Aina ei ole täysin selvää, kuka on vaalien voittaja. Vaikka Sosiaalidemokraatit keräsi tämän vuoden valtiopäivävaaleissa eniten ääniä, hallituksen muodostamistehtävä annettiin oikeistoblokin (högerblock) Moderaateille, koska oikeistoblokki (Kristillisdemokraatit, Liberaalit, Moderaatit ja Ruotsidemokraatit) keräsi enemmän ääniä kuin vasemmistoblokki (vänsterblock), johon lasketaan Keskustapuolue, Sosiaalidemokraatit, Vasemmistopuolue ja Ympäristöpuolue vihreät. Ruotsi sai uuden Kristillisdemokraateista, Liberaaleista ja Moderaateista koostuvan hallituksen 18.10.2022.

Kirjoittaja toimii Kielineuvostossa suomen kielen huoltajana.

Teksti on julkaistu aiemmin Suomen Uutisviikon numerossa 38/2022.

Kielineuvoston vaalisananasto on Isofin verkkosivustolla: <https://www.isof.se/sidor-pa-nationella-minoritetsprak/suomi/sanastot>

Noin osapuilleen näillä paikkeilla

Hiljattain eräessä asunto-osakeyhtiön kokouksessa keskusteltiin siitä, pitäisikö taloyhtiön ikkunoihin hankkia uudet ilmansuodattimet. Asiaa esitellyt henkilö kertoi taustatiedoksi, että tietynlaisen suodattimen hinta olisi *siinä kahentoista euron kiemuroissa* eli noin 12 euroa kappaleelta. Vähän erikoinen sananvalinta (*kiemuroissa*) kiinnitti huomioni. Tavallisempaa olisi ollut sanoa, että suodattimen hinta on noin 12 euroa tai samaa rakennetta *käyttäen* kahdentoista euron kieppeillä. Nousikin mieleeni kysymys, miksi puhuja käytti sanaa *kiemuroissa*. Miksei sana *kieppeillä*, *kieppeissä* tai jokin muu likimäärää ilmaiseva, vanha sana kelvannut?

Kiemuroissa-sana muistuttaa merkitykseltään ja muodoltaan *kieppeissä*-sanaa, joten tässä on kyse mitä ilmeisimmin vakiintuneen sanontatavan muunnelmasta. Vakiintunutta sanontatapaa varioivat muunnelmat

ovat itse asiassa aika yleisiä. Kahden sanan merkityksen vastaavuus riittää usein muunneltelun pohjaksi: idiomissa *heittää kapuloita rattaisiin* voi verbin *heittää* korvata vaikkapa sanoilla *viskoa* tai *nakella*.

Lähitienoilta likimäärään

Kieppeillä-tyyppisistä noin-ilmauksista on suomen kielessä jopa runsaudenpulaa: *kieppeillä*-sanan tapaan käytetään muitakin sanoja, jotka tarkoittavat jonkin lähellä sijaitsemista, esimerkiksi *hujakoilla*, *liepeillä*, *nurkilla*, *paikkeilla*, *tienoilla*, *tietämissä*, *tuntumassa*, *vaiheilla*.

Perusmerkityksessä näitä sanoja käytetään paikkaan ja laajemmin aikaan viittaavasti, ja tästä on edelleen kehittynyt keino ilmaista likimäärää. Samoin kuin paikka voi olla *lentoentän tienoilla* tai ajankohta *vapun tienoilla*, voi lämpötila olla *kymmenen asteen tienoilla*.

Osittain *noin*-sanana tapaan käytetään muitakin sanoja kuten *osapuilleen* ja *suunnilleen*. Suomen kielessä summittaisuuden tai likimäärän ilmaisuun näyttää siis kehittyneen todella suuri määrä synonyymejä tai lähivastineita.

Epämääräistä suurpiirteisyyttä

Summittaisilmauksissa summittaisuus usein kertaantuu. Puhekielessä *kieppeillä*-tyyppistä rakennetta edeltää usein lisukkeelta vaikuttava sana *siinä*, *jotain* tai *tuossa* – kuten tämän kirjoituksen ensimmäisessä esimerkissä *siinä* kahentoista euron kiemuroissa –, mutta tällainen pikkusana ei esiinny vain tällaisen rakenteen edellä vaan sitä käytetään pelkästäänkin ”epämääräistimenä”: *pakkasta oli jotain kolme astetta*.

Myös itse *noin*-sana voi työntyä toisen *noin*-ilmauksen kylkeen: *pakkasta oli noin kolmen asteen tienoilla*. Ei ole myöskään harvinaista yhdistää *noin*-sanaa lukuilmaukseen, joka on itsessään jo likimääräinen: ”*noin viitisen euroa*”, vaikka sana viitisen tarkoittaa yksinkin ’noin viisi’.

Runsaudenpulaa sananvalinnoissa

Kun käsitteen ilmaisemiseen syntyy jatkuvasti uusia sanoja tai sanontatapoja, puhutaan semanttisesta attraktiokeskuksesta. Yksi usein mainittu esimerkki attraktiokeskuksesta suomen kielessä on humalassa olon ilmaukset: *huppelissa*, *hiprakassa*, *juovuksissa*, *jurjissa*, *kaasussa*, *kännissä*, *pelti kiinni*, *tuite-rissa*, *tillin tallin* jne.

Muita attraktiokeskuksia ovat esimerkiksi harmittamisen ilmaukset ja tupakkaan tai naispuoliseen henkilöön viittaavat ilmaukset slangissa. On äkkiseltään ajatellen outoa, että summittaisen määrän ilmaukset olisivat samalla tavalla kielellistä luovuutta houkutteleva aihepiiri. Mikä sen voisi selittää?

Selittyykö suosio siitä, että puhujat tuntevat usein tarvetta olla sitoutumatta antamansa tiedon tarkkuuteen tai oikeellisuuteen? Eräässä nettikeskustelussa sitoutumattomuuden huippua ainakin lähenneltiin kommentilla ”*tässä tapauksessa ollaan varmaan osapuilleen näillä haminoilla*”. On kuitenkin huomattu muissakin yhteyksissä, että kielenkäyttäjillä on syystä tai toisesta tarvetta epämääräistää omaa sanomaansa, ja siihen on kehittynyt erilaisia sanastollisia keinoja. Sanaa *tavallaan* käytetään monesti näin: *Se on tavallaan sama asia*. (Vertaa: *Se on sama asia*.)

Noin-sanaan liittyvän ilmaisutarpeen olemassaoloa tuntuisi vahvistavan se tosiasia, että suomeen on melko hiljattain peräti lainattu sana, joka tarkoittaa samaa kuin *noin*. Kyseessä on englannin sana *about*, joka ei periaatteessa tuo mitään sisällöllistä lisää *noin*-sanana rinnalle: *kello on about puoli kahdeksan* tarkoittaa samaa kuin *kello on noin puoli kahdeksan*. Sanasta *about* esiintyy suomeksi kuitenkin monenlaisia ääntämisasuja ja siitä on tehty myös leikillisiä muunnoksia (*äbaut*, *öpaut*, *apauttiarallaa* ym.).

Pelkkä sanan esiintyminen suomen kiele-

sä ei vielä kerrokaan kaikkea, vaan olennais-
ta on myös, missä yhteyksissä sanaa esiintyy.
On esimerkiksi havaittu, että sanaa *about*
käytetään – samoin kuin sanaa *suunnilleen* –
sen tyyppisissä ilmauksissa kuin *Eiköhän ne*
tärkeimmät asiat olleet about tässä!

Se, että jokin sanaston alue on attraktio-
keskus, voi liittyä siis kahteen asiaan: puhe-
na olevaan asiaan liittyvä jotakin affektista tai
varovaisuutta vaativaa, ja toisaalta puhujat
luovat uusia ilmauksia erilaisten merkitys-
suhteiden pohjalta. Tällöin puhujat pääsevät
ilmaisemaan luovuuttaan ja leikillisyyttään.
Ehkäpä leikillisuus ja persoonallisuudenta-
voittelu ovatkin selittäviä tekijöitä suodat-
timen hinnan *kiemuroissa*-tapauksessa. Sama
selitys tulee mieleen sanoista *kantturoilla* tai
kantturoissa, joita olen kuullut käytettävän kel-
lonajoista puhuttaessa: *kuuden kantturoissa* eli
kello kuuden tienoilla. *Kanttura*-sanan perus-
merkityshän on 'lehmä', joten sananvalinta ei
ole tyylillisesti niitä kaikkein neutraaleimpia.

Likimääränilmaukset liiketilassa

Yksi *kieppeillä*-sanojen keskeisistä ominai-
suuksista on vielä jäänyt mainitsematta: täl-
laiset noin-sanan vastineet eivät sovi saman-
laisina kaikkiin lauseyhteyksiin. Tähän asti
käsitellyille olosijaisille adverbille onkin ole-
massa suuntasijaiset vastineet: *kiepeille*, *lie-
peille*, *hujakoille*, *paikkeille*, *tienoille*, *vaiheille*,
tuntumaan, *tietämiin*. Tällöin *hinta*, *nopeus*,
teho tai muu puheena oleva *laskee*, *romahtaa*,
nousee, *nostetaan* jne. jonkin *kiepeille*, *huja-*

koille, *vaiheille* jne. Erosijaiset muodot täy-
dentävät sarjan: *hinta putosi kymmenen euron*
kieppeiltä (tai *hujakoilta*, *vaiheilta* jne.) *viiden*
euron tuntumaan. Jos käytettäisiin tavallista
noin-määritettä, suuntasija näkyisikin itse
määränilmauksessa: *hinta putosi noin kymme-
nestä eurosta noin viiteen euroon*.

Käyttö vaikuttaa käyttöön

Vaikka sananvaihtelu tuntuu olevan hyvin
vapaata ja runsasta, joskus merkitykseltään
sopiva sana ei kuitenkaan esiinny elävän
elämän esimerkeissä. Vaikka *lähellä* ja *lähis-
töllä* ovat selvääkin selvemmin sanoja, joita
käytetään läheisen sijainnin ilmauksissa, ne
ovat melko harvinaisia *noin*-sanan vastinei-
na. Kun aloin kirjoittaa tätä juttua, ajattelin,
ettei kukaan edes voisi sanoa, että *hinta* on
12 euron lähistöllä tai *12 euron lähellä*. Mut-
ta kun tarkistin oletukseni pitävyyttä Goo-
gle-hakujen avulla, saatoin huomata erehty-
neeni: vastaavia muotoja esiintyy nettitek-
steissä, joskaan ei runsaasti. On silti mysteeri,
miksi merkityserusteinen vaihdettavuus
ei toimikaan joka kerta. Se että sanat opi-
taan käyttöyhteyksissään monien ja monien
toistojen kautta ilmeisesti aiheuttaa sen, että
tietyt ilmaisutavat vakiintuvat ja pääsevät
suureen suosioon, toiset taas eivät. Ainakin
siihen asti kun muoti taas muuttuu. 🐉

Kirjoittaja toimii *Kielitoimiston sanakirjan*
toimittajana Kotimaisten kielten keskuk-
sessa.

Eva Thélin

Julkrona, himmel ja flugskepp – joulukruunu, himmeli ja kärpäskeinu

Olki on materiaali, jonka monet nykyään yhdistävät lähinnä joulukoristeisiin. Otetaan esiin olkipukkeja ja muita oljista tehtyjä hahmoja, ikkunoihin laitetaan olkitähtiä ja kuuseen ripustetaan erilaisia olkikoristeita.

Ennen vanhaan olkea käytettiin kautta vuoden moniin arkipäivän asioihin, mutta se oli tärkeä myös joulun juhlinnassa. Olkia levitettiin lattialle ja oljista tehtiin erilaisia hahmoja, joilla leikittiin ja huviteltiin. Koko Ruotsissa tehtiin himmeleitä, joita ripustettiin kattoon koristeeksi. Niin tehtiin varsinkin joulunaikaan, mutta myös muina juhla-aikoina, kuten esimerkiksi juhannuksena, pääsiäisenä ja häissä.

Materiaali ja ulkoasu

Kattokruunut tehtiin yleensä rukiinoljesta,

mutta myös muuta olkea ja joskus ruokoja-kin käytettiin.

Monilla paikkakunnilla tehtiin kruunuja sianharjaksista. Harjakset liitettiin yhteen mehiläisvahalla.

Kirjassa *Konstverk i balm* kerrotaan, että olkikruunut voidaan jakaa kolmeen päätyyppiin. Kruunulla saattaa olla yksi tai useampi ”katto”, josta roikkuu erilaisia oljesta valmistettuja yksityiskohtia, kuten esimerkiksi ympyröitä, neliskulmaisia levyjä, rusetteja ym. Toisessa kruunutyyppissä yksityiskohdat taas roikkuvat yhdestä tai useammasta isosta renkaasta.

Kolmannessa tyyppissä himmelit rakennetaan geometrisista kuvioista, usein oktaedreista eli kahdeksantahokkaista. Joissakin himmeleissä kaikki tai useimmat oktaedrit ovat saman kokoisia ja täyttävät yhdessä suu-

remman geometrisen muodon. Jos oktaedrit ovat eri kokoisia, keskimmäisenä on usein suuri kulmio ja muut kiinnitetään sen sisään ja laidoille.

Kruunuja on usein koristeltu kirjavilla yksityiskohdilla, kuten värjätyillä villatupsuilla, lankatupsuilla, kankaan- tai paperinpalasilla, suljilla ja maalatuilla, tyhjennetyillä munilla. Joskus myös olki saatettiin värjätä. Munilla tai suljilla ei koristeltu pelkästään pääsisäiskruunuja.

Västmanlandin Ljusnarsbergista on merkintä vuodelta 1926:

Natta tä Lussidan, då skull-en sitta ôppa (uppe), då va vi ihop, alla grannfLekkur, å jordå hâLmkronur, juLkronur, åv otröska rôghâLm ... Vi haddå urblåsta äggskaL på dôm fyra längsta pipunå (piporna, stråna), mitt på pipa, vi färja dôm må. Å senn hadd vi all värnds pappår å fjår i na (fjåder i den)

ULMA 2977:13, s. 2

Paikallisia nimityksiä

Koska kattokruunut ripustettiin esiin yleensä jouluksi, ei ole sattumaa, että ruotsiksi julkrona (joulu-kruunu) on ollut yleinen nimitys. Sitä on käytetty sekä Ruotsissa että suomenruotsissa, eikä Isofin vironruotsalaisissa kokoelmissa mainita mitään muuta nimeä.

Joulu-kruunun ohella on käytetty varsinkin nimitystä halmkrona, olkikruunu, suurissa osin Ruotsia ja myös suomenruot-

salaisissa murteissa. Joskus on käytetty myös nimestöstä rörkrona, kun taas borstkrona-sanaa on käytetty sianharjaksisista kruunuista.

Suomessa olkikruunuista käytetään useimmiten nimitystä himmeli ja joissakin suomenruotsalaisissa murteissa esiintyykin muoto himmel. Suomenkielinen muoto esiintyy jonkin verran myös Ruotsissa, ja silloin se kuvaa suomalaistyyppisiä olkikruunuja, jotka usein ovat pienempiä tai suurempia tekeleitä, jotka koostuvat yhtä suurista mutta suhteellisen pienistä oktaedreista.

Norjassa ja Tanskassa uro (ruotsiksi oro, suomeksi huoli) on olkikruunujen nimitys. Oro-sanaa käytetään myös Ruotsissa, mutta täällä se on luultavasti uudempi ilmiö, sillä merkitystä ei löydy (SAOB). Ei ole kummallista, että oro-sanasta on tullut suosittu, sillä se on kekseliäs ilmaisu sille, että kruunu niin helposti alkaa liikkua pienimmästäkin ilmanliikkeestä.

Taalainmaalla on useita sanoja, jotka ovat hyvin suppeassa käytössä. Lappkrona eli lappikruunu-sanaa käytetään Näsissa ja Järnassa, ja tällöin lappi-sana, lappu, viittaa tietysti kruunua koristaviin pieniin kangastilkkuihin. Tickkrona, kääpäkruunu, on ainakin Näsissa ja Leksandissa tehtyjen kruunujen nimitys, ja niissä oli pökökelökäävästä veistettyjä paloja koristeena.

Mielikuvituksellinen ja hauska sana, jota tiedetään käytetyn Orsassa ja Orsessa, on

flugrunka, 'flugvagga eli kärpäskehto' (ruotsiksi sana äännetään flugurukka, fLugurukka). Samankaltainen sana, jossa myös kärpäsiä ajatellaan keinutettavan tai tuuditettavan kruunun liikkeiden myötä, on ”fluggskepp”. Tätä sanaa käyttää olkikruunuistaan tunnettu Per-Åke Backman *Hemslöjd*-lehden haastattelussa numerossa 3/2017. Siinä hän kertoo isoäidistään, joka myös valmisti olkikruunuja, ja että kruunuista Leksandin murteella käytettiin juuri tätä sanaa.

Valmistusta nykyään

Olkikruunujen valmistus tuntuu tulleen uudelleen muotiin viime vuosina. Julkaistaan kirjoja ja järjestetään kursseja. Varsinkin suomalaisen himmelin valmistaminen tuntuu kiinnostavan suuresti. Vihkosessa *Oro, himmel, spindel...* kerrotaan, että Suomessa on perinteenä jatkaa kruunua joka vuosi ja että ne siksi ajan myötä saattavat kasvaa todella suuriin mittoihin. Eräs himmeli, jonka hääpari sai lahjaksi 1930-luvulla, yletti vähitellen kahden kerroksen läpi.

On mielenkiintoista, että hauraat ja kiiltävät kruunut valmistetaan jostakin niin yksinkertaisesta ja halvasta kuin oljesta, ruo'osta tai sianharjaksesta. Per-Åke Backman sanoo luovasta työstään: ”Tässä ei ole mitään arvokasta, mutta kun liitän nämä yhteen, siitä tulee arvokasta. ... [Kruunusta] tulee piste i:n päälle kotonasi.” Ja kun katsotaan, kuinka erilaisia

kruunut voivat olla ulkoasultaan, niillä pitäisi olla hyvät mahdollisuudet löytää paikkansa joka kodista huolimatta siitä, millaiset sisustustrendit ovat vallassa.

Kirjoittaja toimii Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitoksessa.

Artikkeli on aiemmin julkaistu Isofin verkkosivustolla.

*Artikkelin on suomentanut
Riina Heikkilä.*

Kirjallisuutta

Blomberg, Liv: Rågen i ryggen. I: Hemslöjd 3/2017. S. 56–61.

Bondjers, Rune & Hams Ulla Danielsson, 1989: Oro, himmel, spindel... Takkronor av halm och andra material. Dalarnas museums skriftserie av småskrifter 52.

Gustafsson, Inger, 1990: Konstverk i halm.

Olkikruunun tekoa:

<https://www.youtube.com/watch?v=6Qzovi5lpjA>

<https://kuragehistoria.com/tag/halmkrona/>

<https://365slojd.se/projects/gor-en-oro>

Uudissanoja Kielitoimistosta

Sanasto seuraa kriisistä toiseen – mutta joukkoon mahtuu onneksi muutakin.

Viime kerralla kirjoitin palstalleni raskaiden uutisten keväästä. Juurikaan valoisammiksi eivät ole ajat muuttuneet, vaan maailmansirkus mellastaa surullisen tuttuun tapaansa. Sen mukaista on myös mediassa käytetty sanasto – ja sitä kautta myös Kotimaisten kielten keskuksen nykysuomen sanatietokantaan poimitut uudet sanaesiintymät.

Vaikka uusien sanojen kieleen tuleminen myötäilee synkkiä uutisia, on ilahduttavaa huomata, kuinka paljon muutakin maail-

astroturffaus valekannatus eli kannanottojen julkaiseminen maksusta esim. sosiaalisessa mediassa. Maksettujen mielipiteiden taustalla on usein jokin yritys tai poliittinen järjestö.

dymottaa järjestää ja siistiä kotia nimiköimällä irtaimien tavaroiden paikat. Verbi tulee erään tarrakirjoittimen nimestä Dymo.

eritekoira seksuaali- ja väkivaltarikosten tutkinnassa apuna käytettävä koira, joka voi haistaa mm. sellaisia siemennestetahroja, jotka voisivat kenttäoloissa muuten jäädä huomaamatta

fossiilimainos mainos, jossa esitellään fossiilisten polttoainneiden käyttämiseen (suoraan tai välillisesti) liittyvää tuotetta tai palvelua

massa ja kielessä tapahtuu. *Rakkauskieli* ja hiusten *perhosleikkaus* tuovat jo ensi kuulemalta kepeän myönteiset miellelyhtymät, vaikka tarkkaa merkitystä ei vielä tuntuikaan. Sitten taas ei niin kutsuvalta kuulostava *eritekoira* on merkitykseltään mitä parhain: koira, joka auttaa ratkomaan seksuaalirikoksia.

Sanahaukkaa sykähdyttävät myös erilaiset sananmuodostuskeinot. Yhdysosanapaljoudesta erottuvat esimerkiksi kontaminaatiot *swoncho* ja *tsempatia* sekä uudet johdokset *dymottaa* ja *vilpata*. Tämänkertaiseen koosteseen solahdi mukaan myös yksi sanaliitto, fraasi *räjäyttää some* – joka voi voimakkaasta verbivalinnasta huolimatta olla myös positiivinen ilmiö.

– esim. bensa-asemien ja lentoyhtiöiden mainokset

hernepiilokas herneitä tuhoava kuoriainen, jota tavataan Suomessa lähinnä tuontiherneissä
kostomatka (engl. *revenge travel*) korona-aikana tekemättä jääneiden matkojen kompensoiminen runsaalla tai ylellisellä matkustamisella

käyttöhuone huumehaittojen vähentämiseksi suunniteltu tila, jossa huumeita voi käyttää valvotusti. Kotuksen kuukauden sana elokuussa 2022.

perhosleikkaus (engl. *butterfly cut*) voimakkaasti kerrostettu hiustyylä, jossa ilmavaksi lyhennetyt päällyshiukset muistuttavat hiukan perhosen siipien muotoa

rakkauskieli ns. rakkauden kieli, tapa osoittaa ja vastaanottaa rakkautta. Käsite pohjautuu yhdysvaltalaisen avioliittoneuvoja **Gary Chapmanin** 1990-luvulla kehittelemään teoriaan viidestä erilaisesta rakkauden ilmaisutyyppistä.

risukeitin, risupoltin retkikeitin, jonka polttoaineena voi käyttää risuja tms. maastosta löytyvää materiaalia

räjäyttää some (kuv.) saada aikaan kommenttien, tykkäysten ja jakojen tulva sosiaalisessa mediassa

swoncho (engl. *sweater + poncho*) poncho, jossa on hihat

tabata (jap.) intervallitreeni, joka koostuu äärimmäisen intensiivisistä harjoituksista ja hyvin lyhyistä lepotauoista. Lajin kehitti

japanilainen **Izumi Tabata** alun perin kuntopyörällä tehtäväksi.

teknostressi monien eri tietojärjestelmien käyttämisestä aiheutuva rasitus varsinkin työelämässä

tsempatia (*tsemppi + empatia*) leikillinen toivotus, jolla osoitetaan sekä myötätuntoa että kannustusta

vilpata ottaa varaslähtö eli vilppilähtö

Ilona Paajanen

Kirjoittaja on Kielitoimiston sanakirjan toimittaja. Kuukauden sanat löytyvät Kotimaisien kielten keskuksen verkkosivuilta osoitteesta https://www.kotus.fi/nyt/kuukauden_sana

Tykkää Kielineuvostosta Facebookissa!

Kunkas kielikertomukset saattava rakentaa Pohjos-Fennoskantian ja Rymäniän suomalais-uukrilaisitten vähemistöitten itenttiteettiä?

Tutkimuksen tausta

Minun kiinnostuksela vähemistökieliä ja niitten puhujia kohthaan oon syvät ja vahvat juuret, ko olen syntyny transylvanianyngerskankielisen perheesheen Rymäniässä. Meän kotikieli oon aina ollu yngerska ja olen käyny yngerskankielisen koulun ja ynvärsiteetin. Ossaan kans minun maan enemistökieltä, rymäniää ja sen lisäksi engelskaa, suomea, meänkieltä, kvääniä, vähä tyskaa ja hollantia. Monikielisenä minun äitinkieli oon aina ollu ensimmäiselä sijala, ja olen hoksanu jo lapsuuesta käsin enemistö- ja vähemistökielitten asemien välisiä hierarkkisia eroja.

Suomen kirjalisuuden ja kulttuurin apulaisprofessorina Cluj-Napocan (yngerskaksi Kolozsvárin) Babeş-Bolyain ynvärsiteetissä olen seuranu suurela mielenkiinola Fennoskantian suomalaisperäsitten kielivähemistöitten, ollettikki meänkielisitten ja kväänitten asemaa. Minun tutkimus oon oikeasthaan alkanu jo

ennen ko olen tullu tohturikoulutettavaksi. Olen varemmin tutkinu kväänitten kielelisen ja kulttuurisen itenttiteetin muo’ostumista ja olen kans julkassu artikkelia tästä aiheesta. Minun toinen aikasempi tutkimusaihe, johon olen vieläki paremin perehtynny, oon kirjailia Bengt Pohjasen meänkielelä kirjetettu tuotanto.

Minun tutkimus poikkeaa vähemistökielitutkimuksen valtavirrasta Pohjosmaissa, ko siinä ussein keskitythään monikielisyyšnäkökulhmaan. Itte fokyyseeraan omala kielelä aktiivisesti kirjottavitten henkilöitten teksthiin. Minun tohturintyö koostuu suomenkielisestä yhtheenveosta ja viiestä osatutkimuksesta, jotka oon kirjetettu kolmela kielelä: meänkielelä, yngerskaksi ja engelskaksi.

Tutkimuskysymykset, teuriita ja tutkimusmateriaalia

Väitöskirja eustaa vähemistökielitutkimus-

ta, ja sen voipi luokitella kans fennouukristiikkaan kuuluvaksi termin laajemassa merkityksessä. Pääkysymys on, minkäslaiset kielinarratiivit elikkä kertomukset kielestä rakentavva niitten kielelishiin ja eetniisiin vähemistöihin kuuluvitten oppinheitten, esimerkiksi kirjailioitten, toimittajitten ja opettajitten itenttiteettiä, jotka käyttävvä aktiivisesti ommaa vähemistökieltä. Vertaan kolmen Pohjos-Fennoskantian vähemistön, meänkielisitten, kvääninitten ja saamelaisitten ja kahen Rymäniän yngerskankielisen vähemistön, transylvanianyngerskankielisitten (tarkemin transylvanismin iteolokian eustajitten) ja csángóitten (tai Moldovan yngerskankielisitten) tilanetta toishiinsa. Tietääkseni juuri näihin ryhmiin kohistuvvaa vertaavaa tutkimusta ei ole tehty, ja siksi haluan minun työlä paikata tätä aukkoa. Muita keskeisemässä asemassa on meänkieli ja Bengt Pohjasen tuotanto, ko se on ollu minun päätutkimusaihe vuesta 2009.

Minun tutkimuksen monipuolisuuden takia työn teurettinen ja metotolokinen referensiraami on kompleksi. Kolmena teureettisena lähtökohtana on narratiivitutkimus ja sen rinnala tiskyrssintutkimus ja kieli-iteolokioitten tutkimus. Kertomus ja itenttiteetti on tutkimuksen tärkeimpiä avvainsanoja.

Tutkimuksen materiaali on heterokeeninen ja sisältää kahentyypistä kirjotettua tekstiä, jotka on lähtösin toishaalta sano-

malehistä, toishaalta kaunokirjalisuudesta. Mediatekstit olen keräny neljästä lehestä ja net on kirjotettu seittemällä kielelä (yngerskaksi, rymäniäksi, meänkielelä, suomeksi, ruottiksi, kvääniksi ja norjaksi). Lehet ovva *Moldvai Magyaršág*, *Ruiijan Kaiku*, *Met* ja *Meänmaa*. Minun materiaalin kaunokirjaliset tekstit on myös monikielisiä. Meänkielistä kirjalisuutta eustaa Bengt Pohjanen, kvääninkielistä Alf Nilsen-Børsskog ja Agnes Eriksen, saamelaista Kirste Paltton ja Rita Magga-Kumpulainen ja transylvanianyngerskankielistä Károly Kós, Sándor Makkai ja Sándor Reményik. Materiaalista olen ettiny samankaltasuuksia, erilaisuusia, toistuvia piirtheitä ja poikkeamia.

Tulokset

Vähemistöt joita olen verranu keskenhään ovva poliittiselta, historialliselta ja kulttuuriselta taustalta rohki erilaisia, ja siksi niitten kielikertomukset on kans monenlaisia. Keskheisimpinä yhtheisinä kertomuksina saatethaan kuiteski mainita muutama. Vähemistökielelä kirjottavitten kertomuksista tullee framile, ette kielen ja kulttuurin välilä on niin tiivis yhtheys, ette ilman ommaa kieltä ei saata käsittää oman kulttuurin yintä. Monikielisyyttä piethään rikhautena, ja omale vähemistökielele omistethaan erityinen paikka osana kulttuuriperintöä. Monessa kielikertomuksessa on vahvasti matkassa aatos, ette äitinkieli on oman roikan itent-

titeettiperintö. Näissä kielikertomuksissa korostetaan samalla, ette kieli tarttee ohjailua ja huoltoa ette se saattas täyttää itenttiteetin vahvistamisen rollin. Pahasti uhanalasitten kielittin, niinkö meänkielen, kväänin ja csángón taphauksessa, oon huomattavasti lissääntynny valtakielittin vaikutus niin sanastossa ko kielioissa.

Kielelä ja uskonnolla oon usein vahva sie. Yhtheinen uskonto, joka eroaa muitten samala perukalla asuvitten ryhmittin uskonnosta, toimii vahvana sitheenä roikan sisällä. Kväänile ja meänkielisille lestatialaisuus ja csángóile roomalais-katolisuus oon ollut tämmönen sie.

Meänkielisessä, kväänin- ja saamenkielisessä kirjallisuessa tuleva framile keskheisennä kielikertomuksena vähemistökielisitten kokemukset enemistökielisessä koulussa. Koulu nähthään kielen menettämisen paikkana, jossa kläpit saava kokea ensimmäisen kerran elämässä heän äitinkielen kelvottomuuen. Justhiins koulun pelottavan viehraan ilmapiirin takia kläpit pyrkivä itentfioimaan enemistökiehleen ja sen puhuhjiin ette het saattava päästä toisheuen ja vähempiarvosuuen stikmasta. Minun tutkimittin kielikertomuksittin joukossa Pohjasen kertomus eroaa valtavirrasta siinä merkityksessä, ette samala ko hään haluaa tulla enemistökielisittin kaltaseksi, hään säilyttää oman kielen. Saamelaisittin kirjailioittin kielikertomuksissa rinnastethaan enemistökielen oppimis-

heen passiivinen vasthaanpaneminen: lapsi vettäytyy omhaan hiljasuutheen, ko hän aattelee, ette jos ei puhu mithään, ei saata satuttaa kethään ja ei saata ittekhään tulla satutetuksi. Transylvanistittin kielikertomuksissa ei tule ythhään puhheeks samastumisen tarve maan enemistökielisittin kansa, vaan niissä saattaa hoksata pysyvää aktiivista vasthaanpanemista kaikkia kielelisiä ja eetnisiä assimilasuuinyrityksiä vasthaan. Sen käsittää helposti ko aattelee vähemistön suurta kokoa (lähes 1 300 000) ja sitä kans, ette Transylvanian alue oon varemmin histuuriassa kuulunu Unkarin valtioon.

Kielen ja kulttuurin rajat määrittävä eri laila Rymäniässä ja Pohjos-Fennoskantiassa. Rajala oleminen sanan apstraktissa merkityksessä tullee usein framile kielikertomuksissa. Pohjanen esimerkiksi luopi yhtheyttä kaikittin kans, jokka oon vähemistökielensä takia samanlaisessa ahistavassa rajatilassa. Vähemistö- ja enemistökielinen mailma oon usseimittin rinnakkaisia toelisuuksia, ja nämät mailmat ei kohtaa toisihaan yhtheisymmärryksen merkissä. Transylvanianyngerskankielisittin kielikertomuksissa raja tullee framile, ko puhuthaan niistä puliittisista rajoista, jokka Trianonin sopimuksen (1920) myötä oon erottanheet Unkarin naapurimaissa asuvat yngerskankieliset unkarinyngerskankielisistä. Heän kertomuksissa korostuu kielen ja kulttuurin sammuus Unkarissa puhutun yngerskan ja yngerskankielisen

kulttuurin kans. Meänkielisitten ja kväänitten kielikertomuksissa ei ole matkassa samanlaisuus suomen kielen ja suomalaisen kulttuurin kans.

Pohjos-Fennoskantian vähemistöitten ja csángóitten keskhuuessa äitinkielen käyttäminen ei ole ittesthäänselvyys, niinkö se on usseimmiten transylvanianyngerskankielisitten taphauksessa. Transylvanistit, Pohjanen ja saamelaiset kirjailiat antava kaunokirjalisuuete keskheisen rollin äitinkielen säilyttämisesä ja kehittämisesä. Net pohtiva samala, kunka vähemistökirjalisuus saattaa tulla osaksi enemistön kansaliskirjalisuutta ja mailmankirjalisuutta. Oon hoksattava ero siinä, ette kansaliskirjalisuus tarkoittaa transylvanistille Unkarin kansaliskirjalisuutta, ko taas Pohjos-Fennoskantian vähemistökirjailiale se oon oman kotimaan kansaliskirjalisuus.

Minun yhtenä tavotheena oli hakea eroja Pohjos-Fennoskantian ja Rymäniän suomalais-uukrilaisitten vähemistökertomuksitten välilä. Näitä olen löytäny runshaasti. Se taas, ette transylvanistitten ja Bengt Pohjasen kielikertomuksista löytyy paljon yhtäläisyyksiä, oon ollu mulle suuri yllätys. Olen monesti hunteerannu, kunka oon maholista Pohjos-Fennoskantian kielimaisemassa kehittää oman vähemistöryhmän häipyvää kieltä niin ko Pohjanen oon lykästynny tekehään. Piän rohki mielenkiintosenna, ette kahen mailmansoan välisen ajan transylvanistimin ja

1900–2000-luvun vaihtheen Meänmaa-aatheen välilä oon paljon samankaltasuuksia.

Olen pitäny rohki tärkeännä tutkia sitä, miten saatethaan rakentaa vähemistökielistä itentiteettiä, jotta mailman monikielisyyttä ja monikulttuurisuutta käsitethään ja ette erilaiset kielet ja kulttuurit säilyvä. Minun tutkimusmateriaalin analyysin pohjalta saatan väittää, ette vähemistökieltä saattaa revitaliseerata ja kehittää vain, jos sille annethaan priuriteetti monikielisesä ympäristöissä ja jos sitä käytethään rohkeasti ja monipuolisesti. Revitaliseerinki lykästyy helpomin, ko kielen puhujia oon paljon ja net oon tietosia oman kielen tärkeestä. Kielikertomuksista näkkyy se kans, ette vähemistökielen puhujan kieli-valinnat ei ole vain yksityisiä valintoja, vaan niitä saatethaan tulkita kielipuliittisina valintoina. Puhuja arvioi jatkuvasti hänen suhetta omhaan kiehleen ja muihin kiehliin. Kiehleen suhtautumisella oon erilaisia muotoja, ja net heijastavva erilaisia kieli-iteolokiita.

Minun tutkimus tarjoaa paljon mahollisia jatkotutkimusaihteita. Tutkittavitten suomalais-uukrilaisitten vähemistöitten piiriä saattas laajentaa ja ottaa matkhaan esimerkiksi ruotinsuomalaiset ja norjansuomalaiset. Se antas laajempaa sosiaalista merkitystä tutkimukselle, ja tulokset rikastuttasiva kuvvaa moninaisesta vähemistökielistä toellisuuesta. ✎

*Enikö Molnár-Bodrogi
Suomen kielen ja kulttuurin
apulaisprofessori.*

kortfattat om innehållet

- 3** Chefredaktörens spalt.
- 4** Maarit Jaakkola skriver om sverigefinnar och sverigefinskhet med fokus på forskning.
- 10** Tuire Liimatainen skriver om sverigefinskhet och dess dimensioner.
- 16** Jennie Spetz och Ellen Bijvoet presenterar en undersökning om svenska riksdagspartiers åsikter om språkpolitiska frågor.
- 20** Tarja Larsson skriver om valord på finska.
- 22** Tarja Heinonen skriver om finska ord som uttrycker ungefärlig befintlighet.
- 25** Eva Thélin skriver om de dialektala benämningarna julkrona, himmel och flugskepp.
- 28** Ilona Paajanen presenterar nyord i finskan.
- 30** Sidor på meänkieli.
- 34** Kortfattat om innehållet på svenska.

Kieliseminaari

31.3.2033

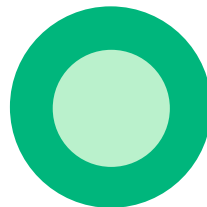

Kieliviesti

Suomi ja meänkieli Ruotsissa 2.2022

SISÄLLYS

- 3 **Päätoimittajalta**
- 4 **Yksi väitöskirja vuosittain**
Maarit Jaakkola
- 10 **Moniulotteiset Ruotsin suomalaisuudet sosiaalisessa mediassa**
Tuire Liimatainen
- 16 **Valtiopäiväpuolueiden vastaukset kielipoliittisiin kysymyksiin**
Jennie Spetz ja Ellen Bijvoet
- 20 **Vaalisanastoa tiukkojen vaalien jälkimainingeissa**
Tarja Larsson
- 22 **Noin osapuilleen näillä paikkeilla**
Tarja Heinonen
- 25 **Julkrona, himmel ja flugskepp**
Eva Thélin
- 28 **Uudissanoja Kielitoimistosta**
Ilona Paajanen
- 30 **Meänkieli**
Enikö Molnár-Bodrogi
- 34 **Kortfattat om innehåll**

Kielineuvoston ruotsalais-suomalaiset sanastot

- luovat yhtenäisyyttä ruotsinsuomalaiseen termistöön
- ovat hyödyksi niin kotona kuin työpaikalla

Tilaukset: 0200-27 55 55 tai
suomi@sprakochfolkminnen.se

